

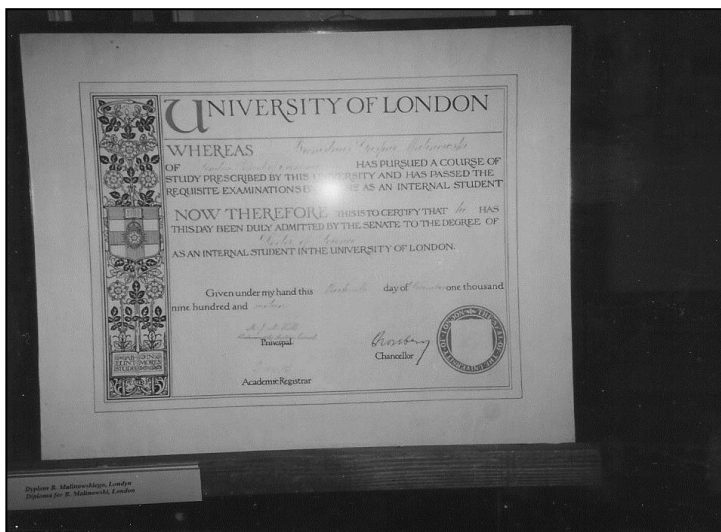
Gheorghită Geană

gheorghita_geana2003@yahoo.com

Boabe de zăbavă. Reflecții din teren și nu numai

Preambul

Inspirată idee, aceea de a realiza un număr al *Anuarului societății prahovene de antropologie generală* cu tema jurnalului! Când s-a tipărit întâia oară, în 1967 (după cincizeci de ani de la ultimele pagini scrise), jurnalul de teren al lui Bronislaw Malinowski, *A Diary in the Strict Sense of the Term*, a produs valuri. Cele mai prompte comentarii au venit din partea discipolilor: unii au văzut imaginea magistrului umbrită (afirmând chiar că jurnalul nu trebuia publicat), alții au considerat publicarea un act cu revelații benefice... E dificil de stabilit dacă la mijloc avem de-a face cu o influență directă, dar se pare că după editarea jurnalului malinowskian nu puțini antropologi îi urmează pilda. Eu însumi am vii în minte două exemple. În 1974 am însoțit în satul bănățean Hitiaș un antropolog american – Andreas E. Argyres, de la Universitatea Davis din California – venit pentru *fieldwork* în România. Zilnic, după discuțiile cu țăranii din sat, transcria notițele fugare (acele grăbite *footnotes*) într-un caiet special și le dezghioca toate sensurile. Mai târziu, în 1998, cu ocazia unei conferințe cu participare internațională deschisă la București și continuată la Sinaia, am locuit în cameră (în a doua parte a conferinței) cu Peter Kloos – antropolog olandez, membru pe atunci în redacția revistei *Current Anthropology*. Ei bine, seara, nu se culca până nu-și scria jurnalul cotidian!...

Textul din fotografia reprezentând diploma de doctor
a lui Bronislaw Malinowski, la Londra:

UNIVERSITY OF LONDON
 WHEREAS *Bronislaw Gaspar Malinowski*
 OF *London School of Economics* HAS PURSUED A COURSE OF
 STUDY PRESCRIBED BY THIS UNIVERSITY AND HAS PASSED THE
 REQUISITE EXAMINATIONS BY THESIS AS AN INTERNAL STUDENT
 NOW THEREFORE THIS IS TO CERTIFY THAT *he* HAS
 THIS DAY BEEN DULY ADMITTED BY THE SENATE TO THE DEGREE OF
Doctor of Science
 AS AN INTERNAL STUDENT IN THE UNIVERSITY OF LONDON.

Given under my hand this *thirteenth* day of *December* one *Thousand*
nine hundred and sixteen.

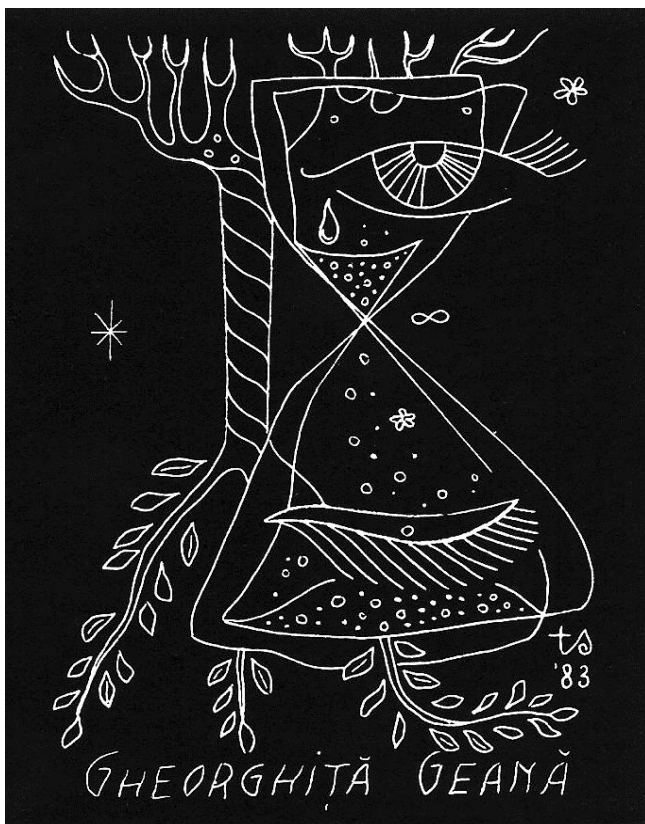
Principal
 Academic Registrar

Chancellor
 (SS)

Diploma de Doctor în Știință a lui Bronislaw Malinowski,
la London School of Economics (1916).

În cele ce urmează, m-am sustras pentru câteva clipe de zăbavă din vârtejul solicitărilor cotidiene, spre a extrage și a da publicității în premieră absolută câteva fragmente dintr-un jurnal întins pe numeroase caiete și inaugurat (*o, tempora!*) cu mulți ani în urmă, în adolescență; autorul nu știa, atunci, că pe un anume cerc al existenței sale îl aștepta antropologia. După această întâlnire de destin, spectrul însemnărilor cotidiene a sporit cu impresii și trăiri din experiența de cercetare științifică specifică domeniului (note de teren, aspecte instituționale, impresii de la conferințe naționale și internaționale). Jurnalul a continuat însă să cuprindă și notații din categoria celor anterioare (note de lectură, întâlniri cu personalități de seamă, provocări sentimentale etc.).

Fragmentele alese reprezintă doar câteva picături din fluxul unei vieți care a izvorât, a curs și continuă să curgă sub grația Proniei...

Portret spiritual – „ex libris” dedicat de Titi Simionescu (1983).

Vineri, 3 iunie 1983

După o lună și jumătate de când i-am trecut pragul atelierului și după lungi discuții în care (acum îmi dau seama!) ea a încercat să-mi sondeze personalitatea, astăzi doamna Titi Simionescu îmi arată o schiță a „ex libris”-ului pe care mi-l pregătește. E dureros de veridic chipul interior pe care mi-l dezvăluie! Toată ziua m-am gândit la pomul acela cu trunchiul ca o coloană bizantină, având rădăcinile în sus și ramurile în jos, precum dialectica lui Hegel!... Atâta tristețe și atât idealism!... Și clepsidra aceea în care lacrimile devin flori!... Ce oglindă ciudată mi-a fost așezată în față!...

Joi, 12 ianuarie 1984

Poate că mizeriile de zi cu zi ale vieții ne sunt date ca să mai uităm că îmbătrânim, că viața e *Sein zum Tode*.

*

Vasile Andru (*O zi spre sfârșitul secolului*, p. 27): „Omul este separat de om prin glaciațiuni, prin catastrofele care ne taie orice cale de comunicare cu epoca precedentă. Anii precesionali trec peste scrumul nostru. Când vine altă eră, când ne instalăm în altă vreme, nu primim nici un mesaj adevărat de la era trecută. Nici de la ciclul cosmic precedent. Suntem clivați stratificați izolați de trupul de ieri”.

Eternul început... Nu eterna revenire, nu eterna reluare *de la capăt*, de la *același* capăt. Eminescu: „Începutul și sfârșitul sunt a lumii două fețe”. Dar nu în lanț, ci în straturi, sau în

zvâcniri. Pulația între început și sfârșit e poate cea mai generală lege a firii, valabilă și în microcosm și în macrocosm.

*

Paradox: în capul sec nu încap ideile. (Românul face distincție între „capul gol” și „capul sec”!)

13 ianuarie 1984

Cunoașterea e un act de agresiune¹. Ca să cunoști o rocă trebuie să o sfărâmi. Ca să cunoști o plantă sau un animal trebuie să recurgi la disecție, adică să le sacrifici. Dar omul (nu ca animal, ci ca suflet și ca spirit)? De el nu mai poți dispune după plac. Orice [formă de] agresivitate asupra omului duce la răzvrătirea lui. Și de aceea, poate, disciplinele umanistice au rămas subdezvoltate.

Duminică, 22 ianuarie 1984

Apropo de *Miorița*: Camus se întreba la ce se gândea Sisif când cobora muntele, eliberat de încheștarea cu bolovanul. Dar păstorul nostru, când ședea (cu mâinile și cu tot trupul) proptit în sceptra singurătății? Ca să faci metafizică e trebuință de timp liber. De aici vin aplecarea și darul acestui popor pentru treburile spiritualicești. E cu atât mai nejustificat disprețul față de „metafizica ciobănașului” (*geschmacklos*), pe care-l afixează G.L. și alții ca el...

¹ Ideea cunoașterii ca agresiune va reveni în alte câteva dintre fragmentele de față. Generată de propriile-mi experiențe de teren, ea avea să devină recurentă în preocupările mele teoretice de antropologie. Mai întâi, ea a constituit tema comunicării mele – “Beyond Aggression and Humility. Participant Observation in Studying One’s Own Native Community” – la cea de a 3-a Conferință EASA, găzduită de Universitatea din Oslo (24-27 iunie 1994). Ulterior, am dezvoltat alte aspecte în Gheorghiu Geană, „Cunoașterea ca agresiune. Despre o altă ipostază a așa-zisului rău”, capitol în: Carmen Strungaru & Rainer Schubert (ed.), *Ce putem afla despre om de la găște. 100 de ani de la nașterea lui Konrad Lorenz*, Iași, Polirom, 2005, pp. 109-123; și în Idem, “On Aggression and Humility in Anthropological Knowing”, în: *Annuaire Roumain d’Anthropologie*, tome 51, 2014, pp. 97-113. Iar reflecția continuă!...

Luni, 6 februarie 1984

Iată mica perlă epistolară pe care dl. Noica i-a trimis-o d-nei Titi Simionescu, drept răspuns la *ex libris*-ul pe care aceasta i l-a plăsmuit²:

„15.XII. '983, Păltiniș

Lubită prietenă din aceeași galaxie,

Darul d-tale, deși nemeritat, îmi apare totuși atât de «firesc», încât îmi închipui lesne că ne-am cunoscut și rămâne numai să ne amintim pe care planetă. Îmi închipui că pe una albastră, a culturii, unde nu erau rachete și unde timpul se măsoară cu clepsidra, iar nu cu ceasuri care să îngăduie numărătoarea inversă.

Dacă este așa, atunci poate vii într-o zi de primăvară, eventual cu prietenul Geană, pe micul meu satelit, unde vă așteaptă, cu drag și recunoștință,

bătrânul cosmonaut

Constantin Noica”

Joi, 9 februarie 1984

Din nou la Profesorul Edgar Papu³, de astă dată singur.

Îmi vorbește despre oralitatea românească. Cuvântul e un zeu al cărui chip nu trebuie văzut. Sfială în fața cuvântului scris... Personalități de mare influență, dar fără o vastă operă scrisă (Nae Ionescu, Mircea Vulcănescu, Francisc Rainer etc. Maioreescu însuși a fost un tip oral)... Intervin spre a releva importanța oratoriei la români. Totuși, adaug, oralitatea e doar *una* dintre

² Titi (Filofteia) Simionescu (n. 1927): artistă plasticiană care și-a obiectivat talentul în genuri precum pictura în ulei și pe sticlă, grafică, sculptură, *ex libris*. În cadrul acestui din urmă gen, a dedicat un *ex libris* lui Constantin Noica (1979). Imaginea reprezintă un măr, peste care se conturează un ochi deschis și o clepsidră. Am decodificat și comentat această lucrare în Gheorghită Geană, „Un «ex libris» pentru Constantin Noica”, în *Modelul cultural Noica*, vol. 1, pp. 245-254, Cuvânt înainte de Eugen Simion, Culegere de Marin Diaconu. București, Fundația Națională pentru Știință și Artă, 2009.

³ Pe eminentul cărturar Edgar Papu l-am abordat în special (dar, firește, nu numai) pentru scrierea sa *Călătoriile Renașterii și noi structuri literare* (București, Editura pentru Literatură Universală, 1967), în care „călătoriile Renașterii” reprezintă o perspectivă dinspre zona culturii umaniste asupra Marilor Descoperiri Geografice (pe care, personal, le consider *Antropo-geografice*). Or, însăși geneza antropologiei ca disciplină științifică își are rădăcinile în acest fenomen de excepțională amploare în istoria umanității.

dimensiuni. Să nu-i uităm pe Hasdeu, Iorga, Sadoveanu, Călinescu și pe toți cei care au lăsat în scris adevărate monumente.

Îl preocupă intens „fenomenul românesc”. Protocronismul a însemnat refuzul marginalității. Eu: românii nu pot fi marginali, fiindcă ei reprezintă unul dintre popoarele europene cu cele mai vechi rădăcini. De aici și conservatorismul nostru (!). Nu poate fi marginal ceea ce are rădăcini adânci.

O mărturie despre Enescu: la el muzica venea înaintea arcușului. De comparat cu ceea ce-mi spusese Anton Dumitriu: Enescu la vioară lăsa impresia de zeu – în orice caz, de ființă în care s-a coborât un duh supranatural.

Și totuși, ființa aceasta spiritualizată din fața mea stă la coadă la pâine. Zic, la un moment dat: „Dacă democrația ateniană n-ar fi fost sclavagistă, Platon și Aristotel n-ar fi existat”. „Sigur (îmi prelungește gândul distinsul meu amfitrion), nu poți fi în același timp și Platon, și sclavul lui Platon”.

O discuție de peste trei ore și jumătate (de la 13 fix la 16:40!), care a avut asupra mea un uimitor efect de reechilibrare.

Joi, 23 mai 1985

Mary Vlădescu mă acuză de delicatețe excesivă la mobilizarea oamenilor pentru măsurat, în teren. Asta mă face să reflectez la relația subiect-obiect în cunoaștere. Cunoașterea e o agresiune din partea primului termen al relației. Toată demnitatea subiectului cunoscător constă în a converti agresivitatea în iubire; mai ales un antropolog e dator să încerce acest act de transfigurare. În definitiv nu le dăm nimic acelor oameni, în schimb așteptăm de la ei să se lase măsurați cu zâmbetul pe buze. Au ei vreo idee de ce îi măsurăm? Nici una. Noi încercăm să-i lămurim, dar cât pricep ei din lămuririle noastre? Niciodată totul. Se lasă abătuți brusc din drumul lor – unii merg la magazin, alții la lucru – și până să afle despre ce-i vorba s-au și trezit cu antropometrul pe cap sau cu chestionarul paremiologic în față. Noi intrăm în dialog cu ei de pe altă poziție; noi știm ce vrem de la ei, ei nu știu niciodată pe deplin aceasta. Noi trebuie să ne păstrăm demnitatea rangului superior pe care îl deținem în raport cu ei. Să nu uităm: ei sunt niște ființe agresate de tot felul de obligații sociale (contractări de animale, muncă voluntară etc.). Să le înțelegem zbulciul și să ne păstrăm simpatia pentru ei chiar și atunci când se refuză investigației noastre.

Duminică, 16 iunie 1985

Astăzi am lucrat la Câmpuri, ajutați după amiază și seara tot de Mihai Adafini⁴. I-am completat chestionarul paremiologic paznicului de noapte de la Consiliul Popular. E un om foarte interesant, un filosof în felul său. La sfârșit m-a provocat la un dialog care ar fi meritat a fi înregistrat la casetofon. Îl redau foarte succint.

El (Gheorghe Staicu îl cheamă și are 66 ani): „Aveți o meserie grea. E lume și lume; unii au judecata mai lungă, alții au judecata mai scurtă – dumneavoastră trebuie să-i pricepeți pe toți. O furnică nu seamănă cu alta, darămite un om cu altul!...”

Eu: „Noi nu ne supărăm dacă cineva ne refuză, dacă cineva se ferește de noi. Mai degrabă putem noi să-i înțelegem pe ei, decât ei pe noi...”

El (după o scurtă tăcere, necesară ca să-și interiorizeze cele spuse de mine): „Asta-i ca un balsam de pus pe rană, ce-ați spus acum; pentru că lumea-i zbuciumată, toți trag de ei, în toate părțile și nu mai știe bietul om ce să facă și ce să creadă...”

Sâmbătă, 28 decembrie 1985

Sesiunea Rainer. A vorbit frumos, deși cam mult, Ion Zamfirescu, altminteri specialist în istoria teatrului universal. Sesiunea a avut loc nu la Laboratorul de Antropologie, cum s-a întâmplat în anii trecuți, ci la Institutul de Igienă. Aceasta a fost mica răzbunare a doctorului Enăchescu – el a organizat și acum această sesiune, dar în urma pensionării lui forțate (...) a întors spatele Antropologiei. (...)

Medalia Francisc I. Rainer
(foto: Nicolae Leasevici).

⁴ Profesor de istorie, pe-atunci în comuna Câmpuri, ulterior la Liceul din Panciu.

La sfârșitul sesiunii, dr. Enăchescu mi-a înmănat medalia Rainer⁵. Am rostit câteva cuvinte, cam următoarele:

„Nu știu dacă merit această cinste. Tot ce pot face e să mărturisesc că m-am aplecat asupra lui Rainer din dorința de a înțelege cât mai bine tainele antropologiei. Căci există personalități a căror viață și operă se integrează atât de bine unei discipline științifice, încât nu poți cuprinde acea disciplină fără să cunoști personalitatea respectivă.

Francisc Rainer a fost o astfel de personalitate. Mai apoi mi-am dat seama că, de fapt, el a depășit cu mult orizonturile unei discipline; el a fost un microcosmos uman: nu există problemă umană pe care să nu și-o fi pus la un înalt prag de acuitate – viață și moarte, artă și știință, bine și rău etc. De aceea, a-l cunoaște pe Fr. Rainer ca personalitate înseamnă a te afunda în esența condiției umane.

În privința misiunii generației mai noi de a spori capitalul spiritual lăsat de Rainer, ea trebuie asumată în toată gravitatea ei. Nu numai *ființa* umană e rezultanta relației ereditate-mediu, dar și *opera* umană.

O știință e o entitate vie. Noi am moștenit de la Rainer și de la urmașii săi direcți o stare de lucruri, care e un dat. Noi vom căuta să sporim acest dat cu datul nostru de inteligență și de voință. Dar răspunsul la întrebarea «Quo vadis, anthropologia?» depinde și de condițiile de mediu, adică de structurile sociale și instituționale, de momentul istoric etc.”.

Sâmbătă, 26 aprilie 1986

Slujbă pentru Mircea Eliade, la biserica Sf. Silvestru; s-a săvârșit în săptămâna aceasta la Chicago, în vârstă de 79 ani. Au fost de față la ceremonie Fănuș Neagu, Paul Anghel, Ștefan Bănuțescu, Cezar Baltag, Petre Got, Ilie Bădescu, Andrei Pleșu, Al. Paleologu, Octavian Ghibu, Constantin Joja și alții.

⁵ Vezi foto *Medalia Francisc I. Rainer*: Creatorul medaliei este Aurel Bordenache. Fața medaliei conține chipul în profil al lui Rainer, încadrat circular, pe margini, de inscripția: „PROFESORULUI DR. FR. I. RAINER. OMAGIU. 1940”. Reversul reflectă pasiunea lui Rainer pentru clasicismul elen și înfățișează *Discobolul* lui Myron, având drept fundal imaginea Parthenonului, iar deasupra, în margine, desfășurată semicircular, inscripția (cu litere grecești) „*physīs peirata*”, însemnând (în una dintre traduceri posibile) „natură – experiență”. Turnată în anul inscripționat (probabil cu ocazia ieșirii la pensie a Profesorului), medalia aceasta reprezintă o raritate chiar și pentru colecționari.

În general sînt aici lumea, micușura și vinerea,
în jurul aei 13". Jean, promis că-i vor îngrămădi
în biblioteca mea un Kroeber - de Boas și
și altse ceva din el.

Miercuri, 29 mai. Ora 18: deschiderea expoziției Pica
Pătrut la Muzeul Satului. Afuență mare.
A deschis amintările directoria Jana Negroiță,
care, apoi, cu mult tact, a lăsat locul de
moderator Ioananei Zoe Bugalanga. Au mai vor-
bit: Octavian Ghilbe (fiul lui Omisfor Ghilbe,
abia al descoperitorului lui Pica) și de asemenea
Lăzăr Theodorescu și Vasile Drăgăuț. De față:
încă alte iluștre persoane: Paul Petrescu, Geo-
geta Itoica, Francisc Păcurariu, Valeriu Anania,
Constantin Joja, Viorel Cosma (muzicologul),
Jean Alexandru (venit cu întârziere) - ca să
înșir numai cîteva din figurile cunoscute de
mine. O elită venită să omagieze un
gavniu țărănesc, un smerit apărător de
caușele din listă!

31 mai - joi. Sesione științifică la Muzeul Satului,
cu tema „Spațiul satului românesc”. Sînt în-
tonși și eu cu comunicarea: „O polaritate
axiologică a spațiului rural: central și margi-
nea”. E o încercare de reabilitare valorică
a ruralului față de urban. Am fost progra-

mat în primă zi, într-o secție cu arheologul Radu
Florescu, cu Nicolae Dmăe, Ion Chelcea,
Corneliu Bucur și alții. Am vorbit al doilea,
după Radu Florescu. Conținutul mi comunica, în
câșitate de moderatoare a ~~unor~~ lucrurilor de
cuvînt, Georgeta Itoica a remarcat implica-
țiile sociologice și filosofice, afirmînd că a
fost o comunicare ce dă de gîndit. „Eu n-am
amîntit, de asemenea, de comisiunile lui Ernest
Bernca, care ne încercau cîndva”, a în-
cheiat comentariul. Seara, la disație, N.
Dmăe avea să remarce substituția ideilor
mele, iar Corneliu Bucur mi-a făcut cîteva
observații, menționînd însă că cele spuse de
mine i-au plăcut fără doar și poate. De alt-
fel, la sfîșit, aveam să mergem o porțiune
de drum împreună, el oferindu-mi surpriza de
a-mi spune că-și aduce foarte bine amîntea de mine
de la celebra sesiune de lucru din Filieșca, țîntă
cu legătura cu monografia Mărgininiș Sibiu-
lui. Și eu îl reținuseram. El era atunci un
frunte tînar director adjunct al Bruckenthalului;
și îl secunda pe Cornel Toimie, iar eu pe
Vasile Caramela. Tot se petcea prin iunie 1976.

Luni, 3 iunie. Plecare spre Olămpuri: Mary, Marina
și Marcel cu mașina lui Vulpe (aceasta
la volan), iar eu, George Crăciun și Vasile

Pagini de manuscris (1985).

Americanii i-au făcut cinstea ca de-acum încolo catedra pe care el a ilustrat-o (cea de istoria religiilor) să poarte numele Catedra „Mircea Eliade”.

În drum spre biserica Silvestru am trecut pe la Paul Anghel. Era și Ilie Bădescu acolo. Am plecat toți trei, împreună.

Bădescu și-a procurat singur ediția Mehedinți⁶. I-a plăcut mult nota mea nr. 78 la *Coordonate etnografice* (p. 321), cea cu „o-i, oi!”, ca expresie a modului cum tradiția noastră pastorală se răsfrânge asupra abecedarului...

Duminică, 25 mai 1986

Paul Anghel a fost de curând la Institutul de Filosofie, invitat la o sesiune (sau colocviu) de estetică. A plecat de-acolo total dezamăgit. Acum va înțelege mai bine rolul lui Noica în filosofia românească...

Îi spun că vreau să întemeiez o filosofie a istoriei pe cultul strămoșilor. Mircea Eliade a elaborat așa ceva [adică o astfel de viziune] plecând de la mit. Eu vreau să plec de la cultul strămoșilor... Omul din fața mea face o mișcare înapoi, în semn de mirare. Seara mi-a dat telefon să-mi spună cât de mult l-a tulburat ideea mea, implorându-mă totodată să o dezvolt cât mai repede⁷.

Sâmbătă, 21 iunie 1986

În campanie la Bârsești, în Vrancea. Am sosit aici pe data de 7 iunie. Componența echipei: eu, Maria Vlădescu, Corneliu Vulpe, Gheorghe Crăciun și Nadia Stahovski. Am fost bine, chiar foarte bine primiți – parcă nicăieri nu ni s-a acordat respectul de-aici. Eu, Cornel și Gheorghe locuim la cele două camere oficiale ale Consiliului, iar Mary și Nadia în sat, pe undeva pe-aproape de noi. Masa ne-o gătim singuri, ne-am adus produse de conserve pe care le amestecăm cu legume – Mary și Nadia lucrează cât lucrează, iar la prânz își pun în valoare

⁶ Este vorba despre volumul S. Mehedinți, *Civilizație și cultură*, ediție îngrijită, cu Prefață, Sumar biobibliografic, Note și Indice de nume de Gheorghiu Geană, Iași, Editura Junimea, colecția Humanitas, 1986.

⁷ Această idee se baza pe cercetările mele despre Moși, întreprinse la Izvoru și în satele învecinate din sudul Argeșului, în anii '70. Am revenit în acele locuri după mai bine de douăzeci de ani, ajutat de doctorandul meu, artistul plastic Lisandru Neamțu, și de profesorul Gheorghe Ene (eminescolog de excepție, originar din Izvoru). În 2004, după o documentare comparativă (*cross-cultural comparison*) privind această temă în alte culturi din lume, am susținut o comunicare la Conferința EASA de la Viena, publicată în scurtă vreme (Gheorghiu Geană, “Remembering Ancestors. Commemorative Rituals and the Foundation of Historicity”, in: *History and Anthropology*, 16 [3], 2005, pp. 349-361).

talentul de bune gospodine și în același timp de bune colege. Noi, bărbații, cărăm ce-i de cărat, ajutăm pe cât putem, dar mai ales spălăm vasele!...

Mobilizarea populației a fost foarte bună. Oficialii de la Consiliu au făcut convocare prin sat. Oamenii au venit, mai ales că în primele zile vremea a fost ploioasă și n-au putut merge la prășit. Așa se face că în prima săptămână am mers cu o medie de 30 indivizi pe zi. În ziua de Înălțare (12 iunie) și în duminica imediat următoare am mers la Negrilești, unde abia am dovedit cu măsuratul și cu aplicarea chestionarelor. Mary a măsurat numai în cele două zile nu mai puțin de 130 indivizi, iar eu cu Gheorghe am aplicat peste 120 chestionare paremiologice. Ne-am propus să acoperim și Negrileștii, fiindcă deși intră, din 1968, în componența comunei Bârsești, a rămas totuși o entitate umană aparte.

Deocamdată, de trei zile încoace, nu mai avem același spor, fiindcă vremea s-a îndreptat și lumea se duce la prășit. Avem însă în față trei zile la rând de sărbătoare – Rusaliile (mâine), Pogorârea Sfântului Duh (luni) și Drăgaica sau Sânzienele (marți) – sperăm să le folosim din plin.

*

Am putut urmări aici și mondialul de fotbal [din Mexic] – e un televizor la cantonul silvic, cu antenă specială pentru prins Chișinăul. În treacăt fie spus, este iresponsabilă această privire a telespectatorului român de un program normal de televiziune. Fiindcă dacă în Moldova toată lumea urmărește programul transmis de ruși, în Muntenia pe cel transmis de bulgari, iar în Ardeal pe cel transmis de unguri, înseamnă că România e, din acest punct de vedere, dezmembrată! Și sunt atâția străini, mai cu seamă vecini, care ne vor dezmembrați după o asemenea schemă!...

Joi, 26 iunie 1986

Ziua întoarcerii a început cu un ghinion: cursa de 7:30 [spre Focșani] n-a mai venit de la Tulnici, fiind în pană. Următoarea a venit la 13:30. Am așteptat-o rămânând pe loc, în stație, în fața magazinului. Ciudat cât de calmi și de răbdători am fost! – Conștiința lucrului împlinit! De altfel, în ce mă privește, nici n-aș zice că am pierdut vremea cu totul, fiindcă am profitat de prezența unui cioban care aștepta și el cursa și pe care l-am descusut despre modul specific de comunicare și înțelegere între om și animalele de la stână: oaia, câinele, măgarul. Atât de interesat de *Miorița*, cum sunt, nu puteam să nu tresar la unele mărturii culese deja de mine în această campanie despre felul în care oaia, zbierând sau refuzând să mai pască, presimte o

nenorocire ce urmează să se petreacă la stână: fie că va veni lupul, fie că pe stăpân îl așteaptă o primejdie.

Vineri, 12 iulie 1986

Îi ofer d-nei Zoe Bușulenga un exemplar din ediția Mehedinți. O convorbire cu ea este o delectare. Nu credeam ca prețiozitatea sa academică să fie dublată de o atât de pronunțată tendință spre extravertire. E, în orice caz, neașteptat de comunicativă.

Îmi confirmă că are rădăcini genealogice în Vrancea: bunicul dinspre mamă – Gheorghe Apostol – a fost preot în Mărășești, unde-și doarme și somnul de veci.

Îmi spune de ce a fost incinerat Eliade (știe de la sora savantului, Corina Alexandrescu, trăitoare în București): el și Cioran și-au jurat să nu se înmormânteze în pământ străin. – E prea profund ca să nu fie și adevărat!...⁸

23 iulie - 6 august 1986

Campania de la Poșaga, cu Mary Vlădescu, Gheorghe Crăciun și Tamara Alexe. Tamara e o nepoată a lui Mary și ajutor al său în această campanie.

Poșaga se învecinează cu Sălciua, sat pe care l-am cercetat în anul trecut. Ambele intră în salba de sate de pe valea Arieșului, măsurate acum aproape cincizeci de ani de Iordache Făcăoaru. Mary vrea să cerceteze microevoluția populațiilor respective⁹.

.....
Ca și în anul trecut, transportul de la Alba Iulia până la satul vizat ne-a ridicat probleme. E o singură cursă pe zi – dimineața, la ora 7. Casa se deschide însă la ora 5 și biletele se epuizează imediat. Acum un an ne reținuse bilete un impiegat cumsecade, care de astă dată era în zi liberă. (...) Atunci una dintre femeile de-acolo, care n-avea de fapt nicio treabă în momentul acela, mi

⁸ Și totuși Mircea Eliade a fost incinerat. După opinia preotului Gh. Calciu-Dumitreasa, care l-a cunoscut bine pe Eliade, incinerarea s-a produs însă prin forțarea dorințelor testamentare ale savantului (a se vedea – și pe suport de hârtie, și pe internet – consemnarea unor apariții publice ale părintelui Calciu, în care acesta a lansat ipoteza „mormântului furat”).

⁹ E de consemnat că – în virtutea unei determinări tainice parcă – Maria Vlădescu a lucrat cu aceleași instrumente de care făcuse uz și Făcăoaru în perioada interbelică, instrumente pe care colega noastră le achiziționase de la acesta cu mulți ani înainte.

s-a adresat, binevoitoare: „Fiți fără grijă, domnule, vă voi rezerva eu biletele”. Era tocmai casieriuța care intra în tură a doua zi. (...)

Ne-au mai reținut în Alba Iulia demersurile la județ, așa încât abia pe 25 iulie – a treia zi de la plecarea din București – urcam în cursa de Abrud, de unde aveam să luăm „mocănița” spre Poșaga.

.....
La Poșaga, între altele, mi s-au părut foarte interesante jocurile copiilor; interesante prin felul cum integrează în ele o dialectică a vieții și a morții, a binelui și răului etc.¹⁰

Într-unul din jocuri, un copil se prefăcea că e mort. Ceilalți vin la el, îl plâng, îl bocesc, apoi îl duc la „cimitir”. Înainte de a-l „îngropa”, cineva îl stropește pe față cu apă vie și „mortul” înviază. Ca în basme!...

Iată însă un joc și mai și: se cheamă „Florile și florăreasa”. Un copil se alege florăreasă. Ceilalți, cu florăreasa de față, își aleg, fiecare, câte un nume de floare. După ce toți copiii au primit un astfel de nume, intră în joc cu un sunet de clopoțel – „cling, cling, cling!” – Îngerul.

– „Cine ești?”, întreabă florăreasa.

– „Îngerul”, i se răspunde.

– „Și ce cauți?”, se continuă dialogul.

– „O floare”.

– „Ce floare?”

Acum Îngerul spune un nume de floare:

– „Un crin”, sau: „O lăcrămioară” etc.

Dacă între copii există floarea respectivă, acel copil trece de partea (adică în ceata) Îngerului. Dacă floarea cerută nu există, atunci Îngerul așteaptă să-i vină din nou rândul la ghicit. Căci imediat după el intră în scenă, cu un zgomot impunător – „bum, bum, bum!” – Al-de-pestemunte, adică Dracul, Satana. Dialogul e același ca și cel cu Îngerul. După ce copiii toți au fost împărțiți în două cete, se trage o linie, pe pământ. De o parte a liniei se așază Îngerul cu ceata lui, de partea cealaltă trece Dracul cu ceata lui. Cele două cete – dispuse în șir, cu copiii rânduiți unul în spatele altuia, ținându-se de brâu – stau față în față, fiecare cu căpetenia ei în frunte. La un semn al florăresei, Îngerul și Al-de-pestemunte (grozav eufemism!) se apucă de mâini și, susținut fiecare de ceata lui, încearcă să-l determine pe celălalt să depășească linia și să-l tragă în

¹⁰ Am asistat personal la asemenea jocuri de copii, dar mi-am completat informațiile în urma unor interviuri cu Florentina Urs, fiica pădurarului din sat (atunci copila fiind în vârstă de 12 ani).

zona sa. Cine reușește, acela a câștigat jocul... Iată, într-un joc de copii, tot sensul istoriei biblice, esența luptei dintre principiul Binelui și principiul Răului! La început lupta e indirectă, ca o întrecere pentru câștigarea cât mai multor suflete; în final, lupta devine directă...

*

Un moment de neuitat: Într-o zi am făcut excursie până la Sălciua, peste deal. La întoarcere: urcuș foarte greu. Dar de undeva, de pe o coastă cu iarba jumătate cosită și jumătate necosită, se vedea în vale lunca Arieșului, ca-n palmă, cu râul arcuind o frumoasă buclă. În fundal, spre răsărit, cu zidurile de calcar strălucind în bătaia soarelui, închidea orizontul Culmea Bedeleului, în care se află săpată de mâna nevăzută a naturii vestita Poartă a Zmeilor¹¹. Peste toată valea am auzit atunci, ca o superbă emblemă sonoră a acestui spațiu românesc, un sunet de taragot!...

Duminică, 15 februarie 1987

Am visat o siluetă feminină, pricepută în... arta miniaturilor medievale (în *studiul* acestei arte). Într-un spațiu ciudat, ca o cameră de muzeu – dotată însă nu atât cu opere de artă, cât cu aparatură de studiu –, ființa aceea îmi făcea... un vaccin în palmă! Aș putea crede că mă așteaptă o schimbare de destin, dar să mai cred în vise?...

Marti, 19 mai 1987

Întâlnire cu d-l Noica! Absolut pe neașteptate... Am mers împreună [pe Calea Victoriei] de la Casa Scriitorilor până în dreptul Bisericii Albe. M-a luat de braț îndată și m-a dojenit: „Scrii despre mine, mă citezi, dar mă ocolești!”. M-a întrebat apoi cum stau cu pregătirea, dar n-a așteptat răspunsul meu: „Acum nu mai pledez atât de mult pentru greacă, acum pledez pentru latină mai ales. Trebuie citit Augustin”. I-am adus aminte că, în 1979, la prima noastră întâlnire, în aerul pur al Păltinișului, m-a întrebat dacă citesc teologie. Nu, nu citeam așa ceva atunci. Cu timpul am uitat întrebarea, dar ea mi s-a reactualizat după ce am început să citesc și teologie. „Da

¹¹ În acel spațiu inaccesibil omului de rând sălășluiau zmeii, care, odinioară, în zilele de sărbătoare, își trimiteau câte un reprezentant la hora satului să fure pe cea mai frumoasă fată.

– întărește filosoful coborât din înălțimi –, trebuie citiți Origen, Augustin, Clement Alexandrinul și ceilalți”.

Îmi spune, apoi, că nu mai recomandă autori („citiți autori, nu opere” – spusese și Călinescu), ci *culturi*. „Am redus cultura greacă la vreo douăzeci de titluri, pe cea germană la vreo sută și ceva; cu cea franceză e mai greu, că-i o cultură bogată... Celor care, tineri fiind, vin la mine le dau aceste liste”. Referitor la cultura germană, îmi permit să presupun ce fertilă ar fi pentru cultura română asimilarea neokantianismului – cu ambele școli, și de la Baden, și de la Marburg –, precum și a filosofiei vieții. „În ce mă privește – adaug –, mă obsedează demult Dilthey, care mi se pare fundamental pentru disciplinele social-umane”. „E pe lista mea”, se grăbește Noica să mă asigure.

Mă întrebă ce lucrez, totuși. Răspund indirect: „Îmi pare bine că n-am publicat nicio carte până acum. Mi-ați scris într-o scrisoare să nu mă dau bătut până la 60 de ani. Am crezut că-i o ironie, dar ulterior am citit ceea ce le-ați spus elevilor de la liceul «Cantemir»: că în disciplinele umaniste vârsta sintezelor este cea de 60 de ani. Sunt gata acum cu trei cărți, îmi trebuie doar răgazul să le scriu. Am în minte schema lor detaliată”. „Foarte bine – se lasă Noica prins în diversiunea mea, de altfel sinceră în privința conținutului –; să nu începi însă cu o carte de eseuri, ca Pleșu. A doua poate să fie de eseuri, prima nu”. Mă bucur în sinea mea, căci de multe ori Paul Anghel m-a îndemnat să-mi adun articolele de până acum într-o carte, eu rezistând însă tentației de a o face... Insistă, din nou, să nu mă dau bătut. „Nu-ți căuta și nu vă căutați scuze; trebuie să dați din voi totul”. Nu mă pot abține să nu-i filtrez cât de cât îndemnul: „Dumneavoastră planați undeva foarte sus, departe din punct de vedere și geografic și social de un mecanism infernal, al cărui huruit nu-l percepeți decât ca pe un zgomot surd, înfundat, inofensiv”. El: „Asta-i meteorologie...”. Eu: „Ființa umană nu poate trăi independentă de mediu. Zgomotul îi tulbură gândurile, iar ceața-i produce «influență»” (așa se spunea odinioară la gripă; Noica a râs, pricepând sensul).

Aduce vorba și despre Paul Anghel. „Este extraordinar ce face el (se referă, firește, la ciclul *Zăpezilor*). Păcat că e și inteligent, și deștept. Dacă ar fi numai inteligent, ar lăsa totul pe seama imaginației și nu și-ar supraveghea atât de riguros personajele și evenimentele”.

În final, mă invită din nou să nu-l ocolesc: „A fost o surpriză pentru mine să văd că cineva îmi citește *Jurnalul* din '44 și îmi aduce aminte de vorba-mi preferată: «Nu se știe cine dă și cine primește!»” – și râde, savurându-și aluzia. „Pe mine însă nu asta m-a surprins – intru eu în joc; pentru mine surpriza a fost să vă descopăr afinitatea pentru muzică”. „Aaa, am suprimat-o...”.

„De ce? Eu, dacă voi mai veni la Păltiniș, voi dori să facem și puțină muzică!...”. Râde ușor: „Da, da, *mousike*, așa cum o înțelegeau cei vechi...”. Eu: „...Ca o cale de acces spre Ființă”!

Ne despărțim cordial. Măine pleacă în Germania pentru trei săptămâni și-l las să se ducă la un hotel apropiat unde se schimbă banii. Pare obosit, vocea îi este caldă, dar înceată. Clipește lent. Vocea și expresia întreagă sunt ale unui om în transă extatică.

28 septembrie - 11 octombrie 1987

Campanie la Sălciua (în Munții Apuseni), cu Mary Vlădescu și Nadia Stahovski. Am satul acesta în tema de plan. În anul trecut am efectuat antropometriile (nu în anul trecut, ci acum doi ani, fiindcă în anul trecut am fost la Poșaga). Acum ne-am deplasat pentru chestionarele paremiologice și pentru demografie.

La ducere, în trenul de Alba Iulia, îl abordez pe conductor: „Eu – zic – vin din regat, și-acolo am auzit că dacă s-ar face un plebiscit românii din Ardeal ar alege Ungaria”. Răspunsul mi-a dat fiori reci: „De ce vă mirați, domnule? – Eu locuiesc în Satu Mare și oamenii de la noi își iau pașaport de o zi și merg la unguri după pâine și după alimente și după benzină. Vin și ei la noi, dar nu să cumpere ceva, ci tot ca să ne-aducă nouă. Am ajuns noi să cumpărăm pâine de la unguri?!... Apoi, ai noștri îți iau grădina și-ți mută gardul în spatele casei, pe când ungurii îți dau *cinci grădini*”...

Odată ajunși în Sălciua, aveam să întâmpinăm dificultăți mari la completarea chestionarelor mele de proverbe. Într-o zi, aflându-mă în magazinul sătesc, m-am rugat atât de mult și cu atât de puțin folos de mulțimea aflată în rând la cumpărături să vină să completeze – acolo, pe loc – chestionarul, încât Nadia n-a mai putut răbda și a părăsit incinta, ca să nu se lase cuprinsă de revoltă. Mi-am zis că va trebui să scriu un eseu cu titlul „Cunoașterea științifică, de la agresiune la umilință”.

Luni, 21 august 1989

Telefon de la Dan Zamfirescu. Așa a început: „Domnule, vreau să te felicit pentru articolul despre Eminescu din *Viața Românească*¹²! E senzațional, pur și simplu! Un articol ca

¹² Este vorba despre articolul: Gheorghită Geană, „Reprezentativitatea lui Eminescu”, tipărit în revista *Viața Românească*, anul LXXXIV, nr. 4, 1989, pp. 13-20. Ideea principală susținută de subsemnatul era aceea că, în raport

acesta te situează în linia întâi a culturii românești! Două articole stau deasupra a ceea ce s-a scris despre Eminescu în ultimul timp: al lui Nicolae Șerban Tanașoca din *Luceafărul*¹³ și al dumatiale.

Scrisul dumatiale emană o mireasmă... E ca o rufă curată, care-ți dă sentimentul că merită să trăiești în țara asta!...

Dumneata scoți niște armonii pe care le acoperi cu vată să nu le știe nimeni, dar uite că mai răzbat, se mai află... Se pare că așa ți-a fost dat, să te naști fără colți și fără gheare!..."

N-am nici un motiv să-i pun la îndoială sinceritatea: pe Ceaușescu îl laudă dintr-un mesianism funciar, pe seama mea însă n-are nici un plan, nici o dobândă!...

20-24 noiembrie 1989

Congresul al XIV-lea al P.C.R. Nu s-a întâmplat nimic deosebit, deși n-a fost niciodată mai potrivit momentul să se întâmple. Noica, într-un alt moment: „Înțeleg că nu mai e nimic de făcut. Dar pe mine mă interesează tocmai asta: ce-i de făcut după ce nu mai e nimic de făcut?!”...

Toată Europa fierbe. Într-o lună de zile au căzut Berlinul și Sofia, iar în săptămâna aceasta va cădea, desigur, și Praga. Ce stranie rezonanță pot avea azi cuvintele lui Marx și Engels: „O stafie umblă prin Europa!”, dar aceasta de-acum e stafia libertății. Hegel: „Singurul adevăr din istorie e libertatea!”.

Socialismul va fi fost, totuși, o experiență necesară?... Se poate vedea acum că nu forma de proprietate contează, ci forma de organizare a relației individ-societate. Revoluția socialistă a

cu poporul român, reprezentativitatea lui Eminescu nu e de ordin statistic (ar trebui să fim un popor de „Eminești”!), ci de ordin exponențial, în rezonanță cu spusele unuia dintre personajele sale: „Dumnezeul geniului m-a sorbit din popor cum soarbe soarele un nor de aur din marea de amar”. Iar eu adăugam: „Ca geniu, care cumulează în sine deopotrivă condiția particularului și pe cea a universalului, Eminescu a ieșit dintre noi spre a păși *înaintea* noastră. El face parte din categoria înainte-mergătorilor. Fiind ceva din ceea ce noi suntem ca popor, a fost cu mult mai mult ceea ce *ar trebui* să fim. Și-a trăit idealul ca pe un imperativ, suferind că nu s-a văzut urmat în acest mod de trăire. De aceea, mândrindu-ne cu Eminescu, se cuvine să ne întrebăm cât mai des dacă și el, la rândul-i, s-ar mândri cu noi. O iubire nu se cheamă că-i împlinită dacă nu e reciprocă...”.

¹³ Referința în cauză privește articolul „Cultul lui Eminescu”, semnat N. Ș. Tanașoca, apărut în: *Luceafărul*, nr. 23 (1413), de sâmbătă, 10 iunie 1989. În acest text, autorul explică excepționala venerare a lui Eminescu în cultura română prin însăși iubirea pe care poetul, el întâi, a manifestat-o față de poporul său: „a fost iubirea unui om care nu a agonisit pentru sine însuși nimic din bunurile acestei lumi: nici scaun de dregătorie, nici pământ de moșie, nici moară de morărit, nici vamă de vămuit, nici gospodărie cuprinsă, nici femeie legiuită care să-i ridice dreptți urmași și moștenitori numelui și agonisitei sale”.

expropriat pe expropriatori, dar a înlocuit exploatarea fățișă cu o exploatare mascată, o exploatare fără exploatatori, fiindcă exploatorul a devenit statul, adică o abstracție. Odată cu exproprierea expropriatorilor s-a produs și exproprierea de libertate... Este libertatea legată de proprietate? Ce rol a avut stalinismul în pervertirea idealului comunist? A fost el, stalinismul, o etapă necesară, sau una ce putea fi evitată?... Iată întrebări la care istoria va trebui să răspundă în următoarele decenii... Eu, unul, cred – repet – că nu forma de proprietate contează în principal, ci forma de organizare a relației individ-societate, adică rolul acordat în sistemul social libertății și rațiunii.

Duminică, 26 noiembrie 1989

Da, a căzut și Praga...

Vineri, 22 decembrie 1989

De ieri, fără să anticipez că se va întâmpla (sau că se va întâmpla așa curând), am plecat la Soveja... Un sistem ce părea de neclintit s-a pulverizat!... Impresie de uluire!...

Țăranii sunt însă ponderați, așa i-a învățat istoria, de-a lungul secolelor. Cuța¹⁴, tata moșul Ion Ghibirdic – fiecare în felul lui: „Mai așteptați niște ani și pe urmă să vorbiți despre binele de-acum!...”

Miercuri, 7 februarie 1990

La Facultatea de Filosofie, împreună cu alți invitați, ca să expun planul cursului. Sunt propus să predau antropologie, ca profesor asociat.

28-31 august 1992

La Praga, pentru cea de a doua Conferință EASA (European Association of Social Anthropologists)¹⁵. Prima se desfășurase la Coimbra, în Portugalia, acum doi ani, într-o atmosferă

¹⁴ Apelativ către mama (abreviere de la „măicuță”).

¹⁵ European Association of Social Anthropologists (EASA) a luat ființă în 1989. Ea s-a constituit, în fond, ca o extensie: organizația britanică Association of Social Anthropologists (cu sigla ASA) extinzându-se în Europa, prin

de neuitat, la care în bună măsură contribuise și înfățișarea medievală a orașului, cu o universitate ce tocmai împlinea șapte secole, ea însăși o adevărată citadelă medievală. Coimbra fusese un vis straniu, dar legăturile pe care le-am realizat acolo cu câteva dintre marile figuri ale antropologiei sociale europene – Adam Kuper, Marilyn Strathern, Alan Barnard (toți britanici) etc. – mi-au fost de un real folos.

La Coimbra fusesem invitat ca un fel de observator, adică fără obligația de a susține o comunicare. Țările din Europa de Est tocmai fuseseră cuprinse de febra schimbărilor revoluționare și antropologii din Apus își vor fi dat seama că o asociație nu se putea numi „europeană” fără participarea confrăților lor din Est.

La Praga am participat cu o comunicare, anume: “Discovering the Whole of Mankind”, în cadrul secțiunii (*workshop*) „Istoria antropologiei europene”. E o lucrare în care cred că am enunțat câteva idei importante: (a) diviziunea istoriei antropologiei în „faza preconceptuală” și „faza conceptuală”; (b) marile descoperiri zise „geografice” n-au fost doar atât, ci „*antropo-geografice*”; (c) științele mari (inclusiv antropologia) n-au putut să se cristalizeze decât ascultând de ceea ce eu am numit o „regulă de condiționare”, anume: după integrarea imaginii asupra obiectului de studiu („regula completitudinii”); și (d) istoria antropologiei poate fi reconstituită urmând câteva direcții hegeliene ale devenirii (direcția *ontologică*: ființă/ființă-ca-atare/ființă-pentru-sine; *logică*: obiect/concept/idee; și *fenomenologică*, în planul conștiinței: conștiința/conștiința-de-sine/rațiunea). Viziunea mea a surprins pe participanții la acest *workshop*. Organizatorul – olandezul Han F. Vermeulen – mă avizase într-o scrisoare, încă înainte de sosirea la Praga, că intru în contradicere cu el. În joc era afirmația mea că antropologia s-a cristalizat ca știință în sec. al 19-lea. El susținea că faptul s-ar fi petrecut în sec. al 18-lea. Argumentul său: apariția termenilor „*Volkskunde*” și „*Völkerkunde*” în momentul menționat de el (fixa chiar anii). Eu însă puneam în discuție *conceptul* de antropologie, adică o sumă de componente formând un „*pattern*” *disciplinar*, nu doar niște elemente izolate.

cooperarea dintre antropologii britanici și cei din Franța, Germania, Spania, Italia. În 1990, soarele libertății a făcut posibilă afilierea promptă a antropologilor din Estul Europei. Conferințele EASA s-au succedat periodic, din doi în doi ani, după cum urmează: 1990 Coimbra, 1992 Praga, 1994 Oslo, 1996 Barcelona, 1998 Frankfurt / Main, 2000 Cracovia, 2002 Copenhaga, 2004 Viena, 2006 Bristol, 2008 Liubliana, 2010 Maynooth (Irlanda), 2012 Paris, 2014 Tallinn, 2016 Milano; pentru 2018 urmează ca loc de desfășurare Stockholm. (*Nota bene*: cel ce scrie aceste rânduri a avut șansa și bucuria de a participa la toate conferințele EASA de până în prezent. La Coimbra, am donat Muzeului de pe lângă Universitate un fluier din Vrancea și o traistă din Soveja, iar la conferința de la Bristol, din 2008, am fost și *co-convenor*, împreună cu Jochen Bonz, de la Universitatea din Bremen.)

Sala Mare a Centrului de Conferințe al Universității din Coimbra, 31 august-3 septembrie 1990.
Deschiderea primei Conferințe EASA (în dreapta, cu ochelari: autorul textului de față; alături, cu barbă: Arne Martin Klausen)

Pozițiile noastre sunt ireductibile, eu însă nu mă puteam arăta atât de radical; dimpotrivă, la sfârșitul Conferinței am găsit o soluție diplomatică: „Pozițiile noastre sunt complementare – am zis eu –; dv vorbiți ca un istoric...”, „...iar dv ca un filosof!”, a completat el¹⁶.

¹⁶ Cu acorduri și dezacorduri, discuțiile dintre subsemnatul și Han Vermeulen au continuat și ulterior. În decembrie 1993 ne-am întâlnit la Amsterdam, la conferința “Anthropology and Ethnicity”. Han a rămas surprins aflând că, în pofida controverselor dintre noi, eu îl citasem pe el (anume, în articolul „Etnografie” din *Dicționarul de sociologie*, editori: Cătălin Zamfir & Lazăr Vlăsceanu). Consecința? Printr-o scrisoare ulterioară m-a anunțat că mă va include în volum, dar vroia să aibă textul meu în câteva zile. M-am blocat – am socotit că recurge la un subterfugiu prohibitiv... O săptămână n-am întreprins nimic. Într-o noapte însă l-am visat pe Han: se făcea că îl plimbam prin Soveja, pe Dealul Bisericii, și, cu gesturi largi, îi arătam în ce țară frumoasă trăiesc eu. Să fi vrut subconștientul meu să-i spună oaspetelui că nu-mi păsa de refuzul său? M-am trezit însă într-o așa de bună dispoziție, încât am avut revelația unui principiu după care trebuie să mă coduc – într-o străluminare mi-am zis: „Eu fac tot ceea ce depinde de mine, restul îl

.....

Au fost multe secțiuni interesante. Din păcate, *wokshop*-ul nostru s-a întins pe două zile (29-30 august), eu expunând în prima zi. Pe 30 august, seara, a avut loc în aula mare a Facultății de Drept (sala în care s-au desfășurat panelurile principale) o discuție despre marxism. Au vorbit câțiva dintre corifeii marxismului în antropologie – francezul Claude Meillassoux, britanicul Ernest Gellner, americanul Eric Wolf –, plus argentiniano-norvegianul Eduardo Archetti (trezorerul EASA), norvegianca Melita Melhuus și rusul Valeri Tișkov. Ideea dominantă: marxismul e formidabil ca teorie, dar a fost prost aplicat. Un italian, Cesare Poppi, care a vorbit din sală la partea de comentarii, a adus elogiul materialismului istoric ca filosofie... Să fim serioși! Bazele materialismului istoric – lupta de clasă ca motor al progresului social și religia ca „opiu pentru popor” – sunt astăzi total anacronice! Religiozitatea (nevoia de absolut) e o dimensiune esențială a ființei umane, iar toleranța religioasă intră ca un obiectiv important în „drepturile omului”. Cât despre lupta de clasă – aceasta reprezintă forma de grup a violenței; și cine mai teoretizează azi violența?

.....

Conferința mi-a prilejuit întărirea vechilor contacte de la Coimbra și stabilirea altora, noi. Există un interes real pentru ceea ce se întâmplă în țările din Est, pentru particularitățile culturale dintr-o țară sau alta. Un neamț tânăr din Göttingen – Andreas König – a fost încântat de discuțiile avute cu mine despre latinitatea și ortodoxismul nostru, despre bazele kantiene ale începuturilor culturii române moderne, despre Blaga și Noica etc. Am avut, de asemenea, surpriza să constat că un mexican ce activează în Anglia [la Bristol] – Enrique Hugo Garcia Valencia – îmi citise articolașul din *EASA Newsletter*, no. 3, “Cultural Anthropology in Romania”.

Din păcate, n-am avut bani. Arne Martin Klausen¹⁷ – bonomă și notorie figură a antropologiei scandinave, profesor din Oslo –, pe care, după Coimbra, am avut din nou plăcerea să-l reîntâlnesc aici, a vrut să-mi dea 100 de dolari, dar mi-am învins slăbiciunea de a-i primi.

pune Dumnezeu!”). În următoarele trei-patru zile am definitivat textul și l-am trimis. Han mi-a mulțumit, s-a bucurat și a avut chiar tăria de a-și cere scuze! Contribuția mea s-a finalizat sub titlul: “Discovering the Whole of Humankind. The Genesis of Anthropology through the Hegelian Looking Glass”, în volumul Han F. Vermeulen & Arturo Alvarez Roldán (eds), *Fieldwork and Footnotes. Studies in the History of European Anthropology*, pp. 60-74, London & New York, Routledge, 1995.

¹⁷ Arne Martin Klausen: fost profesor (actualmente emeritus) și director al Muzeului de Antropologie din Oslo. Vizitase țara noastră în 1975, când a ținut o conferință la Institutul (pe atunci Centrul) de Antropologie din București, după care ne-a însoțit – pe Vasile Caramelia și pe subsemnatul – într-o călătorie la stațiile-pilot de cercetări antropologice de la Berevoiești și Câmpulung Muscel.

.....

Noroc că am avut de-acasă vreo 50 franci francezi, plus vreo 150 șilingi austrieci (rămași de la Viena [din mai 1990, când participasem la un simpozion]). Ulterior aveam să mai primesc (dar asta s-a întâmplat în ultima zi) 50 dolari de la Lubica Chorváthová¹⁸, pentru traducerea (în locul drepturilor de autor) articolului ce urmează să apară în *Slovenský národopis* (nr. 3 – cuprinzând și acel articol al meu¹⁹, precum și un interviu cu Ernest Gellner – n-a putut fi tipărit pentru prezentarea la Conferință, dar mi-au onorat traducerea).

Conform obiceiului instituit în urmă cu doi ani la Coimbra, Conferința a fost deschisă printr-un discurs al unei personalități de seamă în domeniu; la Coimbra cinstea îi revenise britanicului Ernest Gellner, acum belgianului Luc de Heusch, care a vorbit în franceză, despre statutul actual al antropologiei sociale. N-am înțeles însă cine știe ce, întrucât acustica aulei mari a Facultății de Drept era atât de necorespunzătoare, cu reverberații atât de puternice, încât francez să fi fost și tot nu înțelegeai mare lucru. De fapt, toate sălile facultății erau imense, cubice (cazul aulei mari) sau paralelipipedice (precum sala în care s-au ținut lucrările secției de „Istoria antropologiei europene”, la care am participat și eu), complet nerecomandabile pentru astfel de manifestări. Acest inconvenient a fost remarcat și într-o prezentare a Conferinței, semnată de Helen Lambert în revista engleză (pe care o primim și noi la biblioteca Centrului de Cercetări Antropologice) *Anthropology Today*.

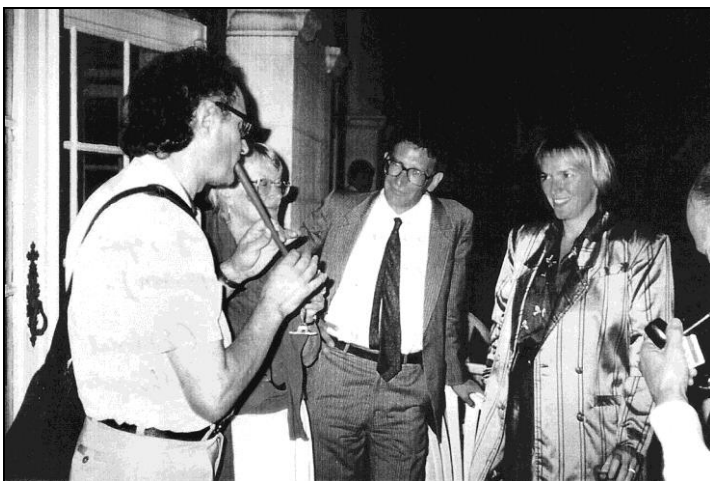
.....

Altfel, au fost și momente admirabile. Ni s-au oferit și aici două serate: o recepție la hotelul Belvedere în seara inaugurală, după discursul lui Luc de Heusch și un *party* la Hotel Park (duminică, 30 august), unde, la un moment dat, îl văd pe Adam Kuper apropiindu-se de mine ca să-mi spună: „George, vino să ne cânti, Jessica te roagă să cânti din fluiet!”. Eu aveam, într-adevăr, fluierele la mine (și pe cel ciobănesc, și instrumentul *block-flöte*), dar erau în geantă și nu se vedeau, încât i-am răspuns: „De unde știți că am vreun fluiet la mine?!” „Nu se poate să

¹⁸ Lubica Chorváthová: antropoloagă din Bratislava, care – sub îndemnul: „Să arătăm colegilor din Occident că avem și noi ceva de spus!” – m-a invitat să scriu pentru revista *Slovenský národopis*, la care ocupa funcția de redactor șef.

¹⁹ Datele exacte ale articolului meu sunt următoarele: Gheorghiu Geană, 1992, “Cultural Anthropology as a Paradigm of the Socio-Human Sciences”, în *Slovenský národopis/Slovak Ethnology*, 40 (3), pp. 311-316. (Idea-pivot din articol: așa cum fizica e o disciplină emblematică pentru științele naturii, antropologia este emblematică în câmpul științelor social-umane.) Deși revista este aparent „mică”, în cuprinsul ei se pot întâlni nume de prim ordin precum (în numărul de față, de exemplu) acela al lui Ernest Gellner. Cât despre articolul meu, acesta avea să fie citat în surse bibliografice importante, între care semnez cartea lui Michael Herzfeld (profesor la Harvard), *Anthropology: Theoretical Practice in Culture and Society*, Malden, Blackwell/UNESCO, 2001.

nu-l ai!”²⁰, a mai zis el, după care ne-am deplasat pe terasă, la o masă unde mai erau Jessica (soția lui Kuper) și secretarele lui: Sheila Bailey și Maureen Bloom. Sheila mă cunoștea de la Coimbra, am recunoscut-o și eu (o englezoaică aristocrată, descinsă parcă din *Forsyte Saga*). Maureen mi-a spus că-mi reține numele de pe când lucra ca secretară a lui Kuper, acum ea nemiîndeplinind această funcție; m-a întrebat ce lucrez, care-i situația socială în România și, în particular, care-i situația antropologiei – aici i-am vorbit de cursul meu și de dificultățile privind documentarea bibliografică.

Recital de fluier; de față (de la stânga): Karin Siverts (din Bergen, Norvegia), Adam Kuper (Brunel, EASA Chairman), Kirsten Hastrup (Copenhaga, EASA Secretary, apoi între 1992-1994, EASA Chairperson) și, cu pipă, Henning Siverts (Bergen).

Standurile de cărți mi-au pus din nou la încercare capacitatea de a rezista în fața ispitelor. Oricum, a trebuit să rezist, n-aveam încotro, însă în fiecare zi mă plimbam râvnind printre standurile cu reviste și cărți. Din nou Cambridge University Press și Routledge au fost la înălțime. Cu Heather Gibson, o altă distinsă englezoaică, redactoriță principală și custodiță la

²⁰ Profesorul Kuper avea cunoștință de înclinația mea pentru cântatul la fluier, fiindcă la Conferința de la Coimbra, în 1990, susținusem – neoficial – un mic recital, la recepția oferită nouă, participanților, la Palatul San Marcos din apropierea orașului!... De altfel, de când m-am dedicat profesiei de antropolog, fluierul a fost în mod constant pentru mine un ingredient al metodei participative. L-am luat întotdeauna în teren – în Bran, în Vrancea, în satele din Apuseni... Odată m-am așezat pe o coastă de plai și am început să doinesc. Ceva mai încolo, niște oameni erau ocupați cu munca fânului. După un timp m-am ridicat, m-am apropiat de ei și le-am căutat sămânță de vorbă. M-au simțit ca pe unul de-al lor... Un gest de suflet am săvârșit la Paris, în iulie 2012: detașându-mă de programul Conferinței (cea de a XII-a), am poposit *ad hoc* la Montparnasse și la Père Lachaise, unde am cântat din fluier și din *block-flöte* la mormintele lui Brâncuși, Cioran și Enescu...

standul marii edituri Routledge, am trăit un episod nostim. Aflându-mă în fața standului, am răsfoit mai multe cărți, dintre care una, *The Myth We Live By* (eds: Raphael Samuel & Paul Thompson) mă interesa în chip deosebit. Am „cântărit-o” în mână și-am întrebat cât costă – aproape 13 lire britanice. Am întrebat dacă aş putea să achit în mărci germane, „Fie”, mi s-a răspuns concesiv. Asta însemna cam 25 mărci. „Da – zic –, dar să știți că eu n-am decât vreo 20” (aveam exact 21 mărci). „Bine”, mi-a zis doamna, încă o dată cu maximum de bunăvoință. Când, însă, m-a văzut scoțând micul meu portmoneu și deșertând din el tot puținul mărunțiș pe care îl aveam, s-a uitat în jur ca și cum ar fi vrut să mă apere de ochii celorlalți și, totodată, să-și asigure propria-i complicitate, apoi mi s-a adresat simplu și elegant: „Luați-o! Și-așa ceea ce nu vindem nu luăm înapoi, la Londra, ci oferim gratuit unei biblioteci de-aici”. Și m-a invitat, în continuare, să revin în ultima zi, întrucât, la ridicarea standului, cărțile rămase vor fi distribuite „free of charge”. Într-adevăr, în ultima zi am mai obținut un volum, de nelipsit din orice bibliotecă de antropologie, volum pe care mi-l doream demult: *The Argonauts of the Western Pacific*, de Bronislaw Malinowski. Aș fi putut să mai iau și altele, dar mi-am impus să nu abuzez. În aceeași ultimă zi, Lubica Chorváthová aproape m-a rugat să primesc un atlas etnografic al Slovaciei, frumos lucrat, însă de dimensiunea unei lungimi de braț, încât mă gândeam cu teamă cum îl voi transporta. Totuși, ea mi l-a împachetat și legat atât de bine, încât ulterior nu mi s-a mai părut la fel de incomod și l-am luat pentru biblioteca Centrului. În fine, tocmai mă pregăteam să părăsesc sala de publicații, care arăta ca „la spartul târgului”, când l-am văzut pe Adam Kuper apropiindu-se de mine cu o carte, *Out of Time*, de Nicholas Thomas: „George, poftim, e de la Jessica!”. Jessica era pe același post ca și Heather Gibson, dar la Cambridge University Press; deja îmi mai dăruise o carte, la alegerea mea: Jack Goody, *The Interface Between and the Oral and the Written*.

.....

(...) impresia generală despre Praga și oamenii ei a fost una excelentă. Niciodată (sau poate rareori, numai în copilărie, la Soveja, din cofă de brad) – n-am mai băut apă cu atâta poftă ca la Praga, la hotel: aveam la mine un recipient de plastic și când puneam apă în el se înroua; apa aceea ținea – cum se spune – și de foame. Transportul în comun, de asemenea, foarte bine pus la punct: cu orar în stație pentru fiecare linie de autobuz ori de tramvai, orare întocmai respectate, la minut! Vltava mi-a adus aminte de Neckarul Heidelbergului și de poemul simfonic al lui Smetana, iar Piața Venceslas de Jan Palach, studentul care și-a dat foc în 1968, când trupele „frățești” ale Pactului de la Varșovia au înăbușit „Primăvara de la Praga”. Oamenii sunt de o solitudine mișcătoare, împinsă până într-acolo, încât dacă întrebi pe cineva cum se ajunge în

cutare loc e în stare să te ducă el – persoana respectivă – până la țintă. Pe mine însumi, chiar când am descins în Praga și voiam să ajung la Facultatea de Drept (punctul de reper furnizat de organizatori), m-a condus la punctul căutat un jurist (tocmai un jurist!), dr. Milan Pohanka²¹, membru al Comitetului Juridic și Constituțional, care, odată ajunși la Facultate (aflată pe malul Vltavei), nu m-a lăsat până nu a găsit biroul de înregistrare a participanților la Conferință. Iar seara, după ce m-am instalat la hotel, fiindcă era în ajunul începerii Conferinței, am ieșit puțin să văd orașul. Am ieșit din metrou la Vyšehrad, punct important, misterios, cu un parc, o catedrală și un cimitir al figurilor naționale celebre (Smetana, Dvořák, Čapek). Acolo am întâlnit pe arhitectul Ludvik Vrabec, un bărbat cu vreo zece ani mai mult decât mine, care într-o englezească foarte germanizată, a început să-mi furnizeze explicații despre istoria locului; apoi m-a condus prin parc spre un promontoriu cu o splendidă vedere asupra Vltavei și asupra colinelor orașului. Am zăbovit până la căderea întinericului, domnul arhitect deșertându-și în fața mea o nemărginită iubire pentru orașul în care se născuse și în care își dorește cândva odihna veșnică.

Marți, 6 octombrie 1992

Încep un nou an universitar; predau la Filosofie și la Sociologie. Griji, emoții... Nu credeam că aș fi în stare să vorbesc în public ore în șir. Îmi făceam atâtea probleme privind stilul, coerența...

De fapt, îndată după primele prelegeri de anul trecut, aveam să-mi dau seama că dificultățile sunt altele. În primul rând, lipsa unei biblioteci de antropologie, cu reviste și cărți în mai multe exemplare. Eu posed în biblioteca-mi personală cărți și articole recente, unele chiar de ultimă oră, dar ele sunt unicate. Cum să organizezi o discuție la seminar pe o temă anume, când același text nu poate fi parcurs decât de unul-doi studenți? Soluția de a da unuia dintre ei să citească și să facă referat, iar ceilalți să asculte, poate fi o ieșire, dar randamentul nu poate fi maxim. Apoi, eu însumi trebuie să re-parcurez o mulțime de texte pe care le-am citit cândva, ca să văd acum care dintre ele are și o valoare didactică și care nu, spre a le include în bibliografia de seminar, sau, dimpotrivă, spre a le lăsa deoparte.

În sfârșit, mai intervine și nevoia de integrare în munca de la catedră. Trebuie să te integrezi unei anumite ritmicități și să te supui unei obligativități de o cu totul altă natură decât în

²¹ I-am reținut numele, fiindcă mi-a înmănat cartea sa de vizită.

cazul muncii de cercetare; dacă, de exemplu, într-o zi mă doare capul, la rangul meu pot rămâne acasă, pe când, ca profesor, nu pot lipsi de la întâlnirea cu studenții.

Astăzi, frecvența nu mai este obligatorie pentru un student, deci el poate lipsi; în schimb, profesorul trebuie să se prezinte la catedră în orice împrejurare, conform orarului.

Deosebirea cea mai profundă privește însă conținutul activității: în general, la catedră trebuie să predai *paradigme*, adică teorii acceptate și consacrate (nu poți cere unui student la examen teoria *ta* în cutare problemă); în schimb, sensul cercetării este tocmai *descoperirea, inovația, creația!*...

Duminică, 8 decembrie 1996

Dimineață, mă pregăteam să plec cu Traian la biserică. Înainte de plecare, în cadrul buletinului de știri de la ora 10:00, s-a anunțat la radio săvârșirea lui Marin Sorescu. Știrea m-a luat prin surprindere, eu neștiindu-l suferind.

L-am cunoscut la Botoșani, în iunie 1989, la centenarul săvârșirii lui Eminescu. Atunci am vorbit întâia oară despre „suflet și spirit în poetica eminesciană”.

M-au felicitat Constantin Ciopraga și Marin Sorescu. Atunci, în aer liber, la lacul de la Ipotești, eu fiind cu părul ciufulit de vânt, Sorescu mi-a făcut o schiță de portret, pe prospectul-program al manifestărilor.

Marti, 10 decembrie 1996

Curs la Sociologie. Închin această prelegere lui Marin Sorescu. Le adresez studenților îndemnul de a-i aborda opera – îndeosebi ciclul *La Liliaci* – dintr-o perspectivă sociologică și etnografică.

Dacă despre Coșbuc și Goga s-a spus că au dat, fiecare în felul său, o monografie a satului românesc, cu Marin Sorescu acest tip de încercare cunoaște o împlinire și mai adecvată.

Apoi le-am citit din *La Liliaci*, cu comentarii *ad hoc*.

Marti, 3 martie 1998

Îmi scrie profesorul Steven Grosby²², din America: “*I thought that in your article you were absolutely correct to warn against approaching complicated social issues with dichotomous categories (e.g. globalization/locality, or Gemeinschaft/Gesellschaft etc., etc.). It was an important insight that I learned early on from my teacher and very good friend, Professor Edward Shils. Would that more scholars appreciated your point!*”.

Duminică, 12 aprilie 1998

Silogism incert

Ce de lucruri începute
și neterminate
în viața asta a mea:
ca un silogism
sfâșiat în premise
– unele mai mari,
altele mai mici –,
toate încărcate de adevăr
(*gemând* de-atâta
adevăr)...

Cine
și cu ce bici
le va mai putea snopi
vreodată
într-o concluzie?...

²² Este o mare autoritate în domeniul studiilor despre etnicitate și naționalism, reductibil susținător al poziției primordialiste. A fost încântat, după cum se vede, de articolul meu “Ethnicity and Globalisation. Outline of a Complementarist Conceptualisation”, apărut în *Social Anthropology*, revistă de sub egida EASA (no. 5, part 2, 1997, pp. 197-209).

Luni, 27 martie 2000

Dimineață, pe la ora 10, pe culoarul de la Rectorat (în incinta Facultății de Drept), discutam cu unul dintre studenții mei de la Filosofie. Rectorul Ioan Mihăilescu a trecut pe lângă noi și mi-a dat de veste că, în cadrul ultimei ședințe a Comisiei Superioare de Diplome, mi s-a aprobat calitatea de conducător de doctorat în filosofie. Făcusem cerere îndemnat de Vasile Tonoiu și de Ilie Pârvu²³.

Marti, 20 iunie 2000

După amiază, tocmai ajuns acasă (să tot fi fost ora 15), mi-a telefonat Cătălin Zamfir. E noul decan al Facultății de Sociologie și, de la înălțimea acestei calități, mă invită să mă integrez în corpul profesoral al Facultății de Sociologie, ca profesor de antropologie, cu normă întreagă, de titular. „Parcă ziceai că vrei să întinerești personalul Facultății!” – îi dau eu replica, făcând uz de una dintre afirmațiile sale din ziarul *Universitas*. „Păi ce, te consideri bătrân?” zice el râzând. „Dar nici tânăr!”. „Bine, tu ești o excepție!”, încheie el, cu un aer de bună dispoziție...

Marti, 26 februarie 2002

Traian (acum în cl. a III-a) mă acaparează foarte mult, dar e o bucurie să ai un asemenea copil în preajmă. Toată ziua e cu *The New Encyclopaedia Britannica*²⁴ în mâini, dar la școală tocmai la obiectul „științe” a luat calificativul „bine”. Are tot felul de cunoștințe, citește mitologie, ascultă singur muzică simfonică la pick-up, are colecția revistei *Mari pictori*, știe cine a luat și cine nu a luat Premiul Nobel, dar e distrat și neatent. „Binele” de la științe l-a luat fiindcă, cerându-li-se să enumere în ordine părțile componente ale unei plante, a pus florile și

²³ Printre cei care *m-au ales* (acesta e termenul, fiindcă nu noi îi alegem pe candidați, ci ei ne aleg pe noi, îndrumătorii) pentru trecerea prin acest proces inițiativ, aveau să se afle, întru reciprocă sporire: Mona Mamulea, Marin Constantin, Călin Cotoi, Lisandru Neamțu, Virginia Stănescu, părintele Bogdan-Costin Georgescu, Sebastian Ștefănuță, Mihai Burlacu, Gabriela Drinovan, Lucian-Ștefan Dumitrescu, Ilinca Damian, Cornel-Florin Moraru (lista fiind în desfășurare).

²⁴ Ediție în 33 volume. Am câștigat-o în 1996 la un concurs cu ascultătorii, organizat de Societatea Română de Radiodifuziune.

fructele înaintea frunzelor. Mie tocmai această opțiune mi se pare interesantă: sub vraja fascinației, el a pus frumosul și binele înaintea adevărului!...

Acum vreo două săptămâni, învățătoarea le-a dat ca temă la limba română să-și imagineze o convorbire cu peștișorul de aur și să-i adreseze acestuia trei dorințe. Traian a spus că el vrea: să aibă sănătate el și părinții lui, să ajungă înțelept [nu doar deștept, că deștepți sunt mulți!] și să ia Premiul Nobel pentru literatură, ca să i-l dea lui Eminescu (întrucât pe vremea aceea Premiul nu se acorda, iar Eminescu l-ar fi meritat din plin!)!...

Conferința EASA de la Cracovia (26-29 iulie 2000), la *workshop-ul* “Rethinking Primordialism”, cu o comunicare apărută ulterior în revista *Nationalities Papers* (vezi rândurile de jurnal din 15 septembrie 2003, cu notele infrapaginale aferente). De la stânga la dreapta: Carles Salazar (Lleida, Spania), Joan Bestard (Universitatea din Barcelona), Josep Llobera (spaniol, profesor la University College of London, *convenorul* principal al *workshop-ului*), Gheorghită Geană (tocmai încheiasem comunicarea) și João de Pina Cabral (Institutul de Științe Sociale din Lisabona).

Sâmbătă 26 iulie 2003

La Soveja. Dimineață liniștită. Cerul era înnorat, dar norii erau sus de tot și nu anunțau ploaie. Vecinii de peste drum – Ghiță și Mina Mutică – se pregăteau să meargă la oadaie cu căruța,

pe Ungurașul, în fundul Chiei, unde aveau niște brazde de fân de adunat și de adus acasă. Ne-am oferit să mergem și noi – eu cu Traian –, dar nu numai într-o simplă plimbare, ci și cu dorința de a da ajutor la adunatul fânului. Am plecat pe la 11 fără un sfert și-am ajuns la odaie cam într-o oră. Acolo am întors brazdele cu furca și ne-am așezat la umbră de-am prânzit. Am mai zăbovit vreo oră până s-au uscat brazdele, iar apoi am început să le adunăm. Între timp a ieșit și soarele. Am strâns brazdele mai întâi în căpițe, după care am încărcat căpițele în căruță. Traian n-a stat pe tânjeală: nu i-a stat gurița, dar nici mâinile. Sper să rămână în amintirea lui această zi: cu mirosul de fân, cu linia albastră a munților, cu valea Chiua (largă și generoasă), cu lumea văzută, la întoarcere, din carul cu fân. (Cine n-a văzut o dată lumea de sus, din vârful unui car cu fân, nu pricepe mai nimic din tablourile de care cu boi pictate de Nicolae Grigorescu și, îndeosebi, nu are acces la una dintre sursele vocației filosofice a românilor!²⁵)

Joi, 18 septembrie 2003

Acum două săptămâni, mesaj de la Mona Mamulea, prin e-mail: „V-am visat azi-noapte: personajul interpretat de dumneavoastră se străduia să transporte apă cu o găleată imensă, țărănească, din lemn, construită din niște șipci verticale, dar care erau situate la o distanță considerabilă una de alta. În mod normal, apa nu ar fi avut cum să stea la un loc în dispozitivul acela; și totuși stătea. Considerațiunea mea (onirică), atunci când am văzut scena, a fost: «Uite că se poate căra apă și cu ciurul!»». *Strange!* Cum interpretați?”

Îi răspund astăzi: „Dacă izbutesc să evadesc dintre proștii lui Creangă, ajung în zona făcătorilor de miracole. Nu mă știu printre aceștia, dar cred că uneori țelurile mele se plasează în zona imposibilului. Visul grăiește însă în termenii reușitei, ceea ce poate însemna pentru mine un mesaj premonitoriu de încurajare. Oricum, e tulburător...”

Luni, 15 septembrie 2003

Scrisoare prin e-mail de la profesorul Steven Grosby. E unul dintre cei mai mari specialiști din lume în tema primordialismului. Mă consolează pentru respingerea articolului

²⁵ Așadar: lumea văzută de sus, din carul cu fân... De asociat cu cele notate în ziua de 22 ianuarie 1984, despre ipostaza păstorului în singurătate, proptit în bătă, stare similară ca stimulare a reflexivității!...

meu²⁶ de către editorii revistei *Nations and Nationalism*. „Cred că articolul dv. (*your*) este o bună și foarte interesantă contribuție. Dar trebuie, de asemenea, să spun, că nu sunt surprins. Aceia dintre noi care avem viziuni delicate (*sensible views*) trecem printr-o perioadă dificilă”. Mă îndeamnă, apoi, să trimit articolul lui Martin Bulmer, editor șef la revista *Ethnic and Racial Studies*, dar mă previne: „Trebuie însă să fiți conștient că întreaga orientare a argumentării dv. predispune la opoziție. N-ar trebui să fie așa, da' asta este. Dv. însă, trebuie să continuați în încercarea de a publica acest articol și să nu vă descurajați”²⁷. Și încheie în altă ordine de idei: „Din cele câteva ocazii când m-am întâlnit cu [ex-]studenți de-ai dv., o dată în Italia și apoi la Londra, cred că puteți fi mândru de ei. Vă felicit pentru această împlinire, care este cel mai important lucru pe care noi îl putem face ca dascăli (*teachers*)” (se referă la întâlnirile sale cu Sandra Cristea în Italia și, ulterior, cu Dan Dungaciu la Londra).

12 ianuarie 2010

La începutul ultimului curs de antropologie socială cu studenții din anul I, unul dintre ei m-a întrebat cu un aer sincer, adolescentin: „Domnule profesor, v-a plăcut să veniți în fața noastră și să ne predați?”. Întrebarea m-a surprins, dar mi-am stăpânit emoția și am răspuns mai întâi: „Ar trebui să vă întreb *eu* pe dv. dacă v-a plăcut să mă ascultați!...”. Apoi, ca un preambul la prelegerea de încheiere, am perorat vreo cincisprezece minute. I-am îndemnat să aibă încredere în destinul lor. Sociologia oferă fiecăruia șansa de a lucra în contexte sociale dintre cele mai diverse. Genetica, sau fizica nucleară – ca să exemplificăm – nu se pot profesa decât în condiții foarte pretențioase: e nevoie de laboratoare, aparatură și multe altele. Spre deosebire, o cercetare sociologică sau antropologică se poate efectua și într-un sat mai mult ori mai puțin îndepărtat de oraș: poți aborda acolo aspecte de demografie, de calitatea vieții, poți studia ritualurile comunității, relațiile de rudenie etc. Important este să dobândești acum, în facultate, o bună pregătire profesională. E-adevărat, programa de studiu este insuficientă: cât poți să acoperi în doar trei ani? De aceea, i-am sfătuit să ia studiul pe cont propriu. Despre Traian Herseni s-a spus

²⁶ Este vorba de articolul “The Carpathian Folk Fairs and the Origins of National Consciousness among Romanians”.

²⁷ În cele din urmă, articolul a apărut în revista *Nationalities Papers*, unde, după insuccesul dinspre *Ethnic and Racial Studies*, îl trimisesem la recomandarea – de astă dată expresă – a profesorului Grosby, care îmi va scrie la apariție că *Nationalities Papers* este “a very good journal, and one in which it should appear!”. În detaliile lui bibliografice, articolul arată astfel: Gheorghiu Geană, “The Carpathian Folk Fairs and the Origins of National Consciousness among Romanians”, în *Nationalities Papers*, 34 (1), pp. 91-110.

la săvârșirea sa, înainte ca trupul să-i fie acoperit cu țărână: „Orice regim politic ar fi avut nevoie de un asemenea om!”. Am încheiat: „Faceți în așa fel încât să fiți necesari! Societatea și instituțiile ei să vă caute pe dv., iar nu invers!...”

19 februarie 2010

Ilie Pârvu îmi propune un post de expert european în evaluarea unor proiecte de cercetare finanțate de Uniunea Europeană!... Evaluările proiectelor se desfășoară la Bruxelles, în cadrul unor întruniri ale echipelor de experți. Funcția e foarte prestigioasă (și bine retribuită), dar ce fac eu cu proiectele mele – când aș mai găsi timp de lucru efectiv și de scris?... Am refuzat, cu mulțumiri adresate lui Ilie pentru încrederea pe care mi-a acordat-o. „Nu văd altul mai bun decât tine pentru antropologie și științele umane”, a sunat argumentul său încă de la începutul conversației noastre. Și a încheiat: „Te înțeleg și îți dau dreptate; și eu vreau să mă retrag!...”

Joi, 4 martie 2010

Ne-au vizitat la Institut două studente aflate în România cu burse Erasmus (două „erasmiene”, cum îmi place mie să le alint): Lucie Carton de Grammont (venită de la Bruxelles) și Allice Mercadier (de la Montpellier). În primul semestru, au participat la cursul meu de introducere în etnografia românească, la Facultatea de Sociologie. Stăteau întotdeauna foarte atente, în primele rânduri. Eu predam în românește, dar din când în când rosteam și în franceză, pentru ele, sinteze de trei-patru fraze despre cele tocmai spuse. Acum s-au deprins binișor cu limba română. În toamnă, încă de la primele ore le vorbisem studenților despre târgurile din Vrancea. În decembrie, Allice mi-a spus că ea deja se încumetase să meargă la unul dintre aceste târguri (ultimul e cel de Sfântul Nicolae, la 6 decembrie)... Am avut și în alți ani studenți străini: o fată din Italia, două din Spania, un tânăr din Germania...

Luni, 30 mai 2011

De ce le vine greu unor oameni să creadă în Iisus? Pentru că nu au resurse interioare să înțeleagă sacrificiul de sine?!...

Lucie Carton de Grammont (Bruxelles) și Alice Mercadier (Montpellier), bursiere Erasmus, participante la cursurile subsemnatului, la Facultatea de Sociologie, aici: în vizită la Institutul de Antropologie (martie 2010); între cele două: colega Adina Baci. Pe perete, în dreapta, sus: afișul simpozionului de la Cambridge dedicat împlinirii a 100 de ani de la expediția britanică în zona Strâmtorilor Torres (1898-1899), moment istoric prin care s-a statuat cercetarea de teren (*fieldwork*) drept mod de abordare fundamental în antropologia socială și culturală.

*

Edgar Papu, într-un interviu: „De la Lucian Blaga am luat rușinea de a spune lucruri banale, arhicunoscute, sau lucruri comune”...²⁸. Așadar, este imoral să spui și să scrii banalități. Aceasta nu înseamnă a forța originalitatea, ci a tăcea dacă nu ai de spus ceva important. Discret, m-am condus și eu, întotdeauna, după acel principiu!...

Filippo Zerilli (profesor la Universitatea din Perugia, ulterior la cea din Cagliari), un prieten al lumii românești, în vizită la Institutul de Antropologie din București (decembrie 1999).

²⁸ Interviul luat de Marius Pop și publicat în revista *Orizont*, 28 (6), 1977. Reeditat în: Edgar Papu, *Interviuri*, ediție de Ilie Rad și Grațian Cormoș, Cluj-Napoca, Editura Limes, 2005 (cit.: p. 59).